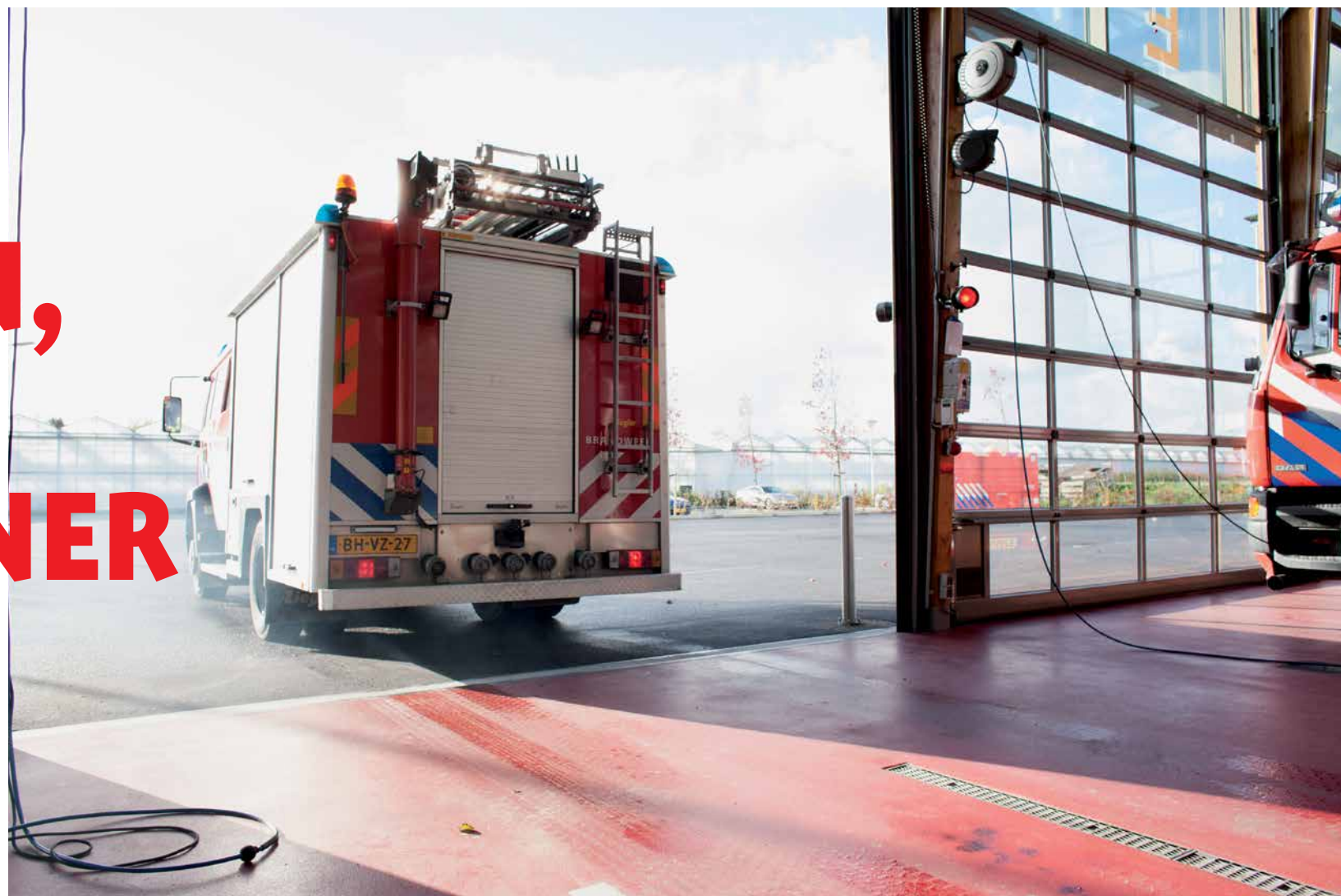

Duurzame samenwerking bij reeksen branden

ZELDEN PYROMAAN, MEESTAL ALLESKUNNER

Een **serie brandstichtingen** in een gemeente of regio kan de gemoederen flink verhitten. Hoe kunnen politie, brandweer en hun veiligheidspartners slim samenwerken om de problematiek aan te pakken? Vijf **afstudeeronderzoeken van de Politieacademie** bieden **handreikingen**.

door **Yvette Schoenmakers, Annelies Vanlandschoot en Winand Sitsen**

De auteurs zijn werkzaam bij respectievelijk de Vrije Universiteit, de Politieacademie en de Politie Eenheid Oost-Nederland.

Onder meer Winschoten en het Gooi hebben de laatste jaren te kampen gehad met series brandstichtingen. De impact van deze delicten is groot, met name als de reeks branden lang voortduurt. Het blijkt bovendien lastig om het probleem aan te pakken. In Nederland is in het verleden betrekkelijk weinig wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd naar brandstichters. Daar is recent verandering in gekomen. Dit artikel beschrijft de belangrijkste bevindingen van vijf onderzoeken van studenten die tussen 2010 en 2012 op het onderwerp seriematige brandstichting

afstudeerden aan de Politieacademie. Brandstichters zijn voornamelijk autochtone mannen van minderjarige of jongvolwassen leeftijd, blijkt uit de afstudeeronderzoeken. Een meerderheid van de verdachte brandstichters is minderjarig en de gemiddelde leeftijd ligt op 21 jaar. De onderzoekers zijn ook nagegaan welke factoren aan het brandstichten ten grondslag kunnen liggen en welke delictpatronen te onderscheiden zijn.

Het is lastig om motieven voor serie-brandstichtingen te herkennen

Het kan voor de brandweer lastig zijn om de oorzaak van seriebrandstichtingen te achterhalen / foto: Inge van Mill.

Brandstichters blijken uiteenlopende motieven te hebben voor het plegen van hun delicten. Bijvoorbeeld een behoefte aan opwinding, een zoektocht naar aandacht of erkenning, of een poging om een ander misdrijf te verhullen. Ook kan er sprake zijn van wraak, vandalisme, verslaving of ideologische motieven. Daders die herhaaldelijk brandstichten, doen dit vaak vanuit emotionele motieven zoals wraakzucht. Via de brandstichting wil de dader dan een reëel of verondersteld onrecht vergelden. De wraak kan gericht zijn op een persoon, op de maatschappij (sociale wraak), op een instelling (institutionele wraak) of op een religieuze of etnische groep (groeps-wraak). Sociale wraak komt het meest voor bij serieplegers die kampen met gevoelens van kwelling, onbekwaamheid, eenzaamheid of misbruik.

De afstudeeronderzoeken relateren vandalisme als motief voor brandstichting in het bijzonder aan jeugdgroepen. Met name minderjarigen stichten branden uit baldadigheid of vernielzucht. Ook het onderscheid tussen solistisch opererende serie-brandstichters en groepsplegers is daarbij relevant. In het laatste geval zijn de brandstichtingen secundair aan de groepsprocessen. Met name tieners en adolescenten stichten brand in groepsverband, terwijl volwassen brandstichters eerder individueel handelen.

In de praktijk is het lastig om motieven voor serie-brandstichtingen te herkennen. Daarnaast kunnen verschillende motieven tegelijkertijd een rol spelen. In veel gevallen kunnen de verdachten zelf niet (duidelijk) benoemen waarom zij branden stichten. De trigger om branden te stichten is te vinden in de >>

sociale omgeving van de verdachte en/of in zijn psychische gesteldheid. Dit inzicht is van belang voor de partijen die zijn belast met de aanpak van een serie brandstichtingen.

GENERALIST

Seriebrandstichters kunnen lijden aan bepaalde psychische stoornissen, die van invloed zijn op het verloop van de brandstichtingen. Pyromanie, een stoornis in de impulsbeheersing, wordt veelal in één adem genoemd met seriematig brandstichten. Iemand die meerdere keren opzettelijk en doelbewust brand sticht, kan aan pyromanie lijden. Om als pyromaan te kunnen worden gediagnosticeerd, moet de persoon voldoen aan een aantal criteria en mogen er geen andere motieven spelen, zoals financiële overwegingen of wraak. Daarnaast mag de persoon niet onder invloed zijn van middelen of lijden aan wanen of hallucinaties. In de praktijk blijken brandstichters zelden aan deze criteria te voldoen, ook al suggereren mediaberichten nogal eens het tegenovergestelde.

Herhaaldelijke brandstichters blijken in veel gevallen als verdachte bij de politie bekend te zijn. Bij bijna een derde is brandstichting het eerste delict waarvan zij worden verdacht. Slechts een minderheid is aan te merken als specialist, dat wil zeggen: als verdachte van uitsluitend brandstichtingen. De overgrote meerderheid bestaat uit generalisten: daders met een breder delictpatroon. Zij worden met name verdacht van vermogensdelicten zonder geweld. Ook vernieling en openbare-ordedelicten scoren hoog. Geweld tegen personen komt in mindere mate voor.

Technisch bewijsmateriaal gaat letterlijk in rook op

De criminele carrières van de onderzochte brandstichters duren gemiddeld twintig jaar en beginnen al vroeg. Ruim twee derde van alle delicten uit de criminele carrière wordt gepleegd na de eerste brandstichting. Verdachten van seriebrandstichting maken zich na de eerste brand eerder schuldig aan verkeers- en drugsmisdrijven dan aan seksuele delicten.

TWITTER

De aanpak van een actieve seriebrandstichter kan sterke druk uitoefenen op het openbaar bestuur, politie en justitie. Zo kan het voor de brandweer en de politie lastig zijn om de oorzaak van brandstichting te ontdekken. Daardoor is het niet altijd direct duidelijk of een brand het werk is van een seriebrandstichter. Bij de meeste reeksen brandstichtingen is er bij de start van het politieonderzoek nog geen verdachte in beeld. Technisch bewijsmateriaal gaat letterlijk in rook op. En omdat brandstichtingen veelal in de avond en nacht plaatsvinden, zijn getuigen schaars. Helaas blijkt dat uit buurt- en passantenonderzoek relatief weinig getuigen of bruikbare gegevens naar voren komen. En politievervalsing, die veel capaciteit en tijd kost, levert in de meeste gevallen ook beperkt resultaat op.

Politie en veiligheidspartners beschikken wel over verschillende mogelijkheden en aanknopingspunten voor de aanpak van seriebrandstichtingen. Daarbij is samenwerking tussen politie, brandweer en burgers essentieel. De burger kan een belangrijke bijdrage leveren bij de waarneming en melding van verdachte situaties. Zo blijkt uit de onderzoekende onderzoeken van de Politieacademie dat bruikbare informatie vooral afkomstig is van getuigen die zichzelf bij de politie melden. Tegenwoordig kunnen ook sociale media een positieve bijdrage leveren. Want via sociale media kan informatie sneller onder burgers verspreid worden. De politie kan bijvoorbeeld een oproep doen via Twitter met de vraag aan burgers om te reageren met informatie of beeldmateriaal.

Daders van seriebrandstichtingen kunnen terugkeren naar de plaats delict

Ook andere veiligheidspartners kunnen een waardevolle bijdrage leveren aan de aanpak van een serie brandstichtingen. Een voorbeeld is het delen van materialen, middelen, kennis en expertise tussen de politie en de forensisch-technisch onderzoekers van verzekeringsinstanties. Daarnaast is slimme samenwerking tussen de brandweer en gemeente een must. Zo is uit onderzoek bekend dat daders van seriebrandstichtingen zich tussen de omstanders kunnen ophouden, of kunnen terugkeren naar de plaats delict. In dit kader kunnen er afspraken worden gemaakt over het registreren van de omgeving door de brandweer die ter plaatse komt. Bluswagens kunnen bijvoorbeeld worden uitgerust met camera's. Ook is samenwerking belangrijk om eventueel sporen materiaal veilig te stellen. Door de brandweer te informeren over het opsporingsonderzoek, kan de politie aanvalsploegen en bevelvoerders beter instrueren over blusmethoden die mogelijke sporen zo min mogelijk vernietigen. Bovendien kunnen brandweer en politie de gemeente adviseren over preventieve maatregelen, zoals containers op straat vervangen door ondergrondse voorzieningen.

PLEEGPLAATS

Een ander aandachtspunt betreft de registratie van brandstichtingen bij politie en brandweer. De opsporing is erbij gebaat dat de politie alle voor seriebrandstichtingen relevante delictkenmerken consistentere registreert. Want dan zullen in de praktijk betere aanknopingspunten ontstaan om afzonderlijke brandstichtingen aan elkaar te relateren, of om prioriteiten aan te brengen in verschillende zoekrichtingen. Vooral de pleegplaats biedt hiervoor

de basis. Een geografisch profiel dat wordt opgesteld op basis van de pleeglocaties kan namelijk concreet richting geven aan de zoektocht naar een onbekende verdachte. Daarvoor is nauwe samenwerking tussen de politie en brandweer nodig. Want de politie komt niet bij elke brand ter plaatse, bijvoorbeeld als het gaat om containerbranden of branden aan bosschages. Omdat de brandweer voor bluswerkzaamheden meestal wel aanwezig is, kan zij hier een eventuele serie brandstichtingen vroegtijdig herkennen. Deze informatie kan ook de werkzaamheid van de politie vergroten, en bijvoorbeeld aanleiding geven tot een aangepaste surveillance.

Ten slotte adviseren de vijf afstudeerders van de Politieacademie de politie om de focus van het onderzoek breed te houden zolang er nog geen concrete verdachte in beeld is. Zo zou in de politiestystemen niet alleen gezocht moeten worden naar personen met brandstichtingsantecedenten. Want het is waarschijnlijker dat de dader voor andersoortige delicten geregistreerd is. Wanneer eenmaal een verdachte in beeld is, kunnen bijzondere opsporingsmiddelen zoals observatie of opname van communicatie de aanwezige informatie versterken. Met het oog op het verdachtenverhoor kan het bovendien raadzaam zijn om een ervaren gedragskundige in te schakelen. Daardoor kan meer zicht worden verkregen op de motieven van de dader. <<

Informatie over de geraadpleegde literatuur kan worden opgevraagd bij de auteur via e-mail: y.m.m.schoenmakers@vu.nl.